

дини, на що має бути спрямоване державне, корпоративне, громадське управління.

2. Основним інструментом зняття невизначеності й гармонізації державного управління в умовах глобальних викликів має стати замкнутий управлінський цикл, який має забезпечувати безкризовий розвиток на рівнях держави, регіону, підприємства, особистості.

3. Замкнутий управлінський цикл становить собою розробку по послідовних етапів: методологічного, аналітичного, цільового, результативного, суб'єктного, ресурсного, рушійного стратегічного й тактичного, гарантій, оцінювання.

4. Основною метою замкнутого управлінського циклу є зняття невизначеностей протягом усього процесу діяльності державного службовця, управлінців різних рівнів. Кожна ланка замкнутого управлінського циклу має будуватися на основі досконалості, тобто невизначеності мають бути зняті повністю.

5. Сучасний етап глобального розвитку характеризується стихійним розвитком, який повністю не контролюється раціональ-

ними, свідомими механізмами управління, що унеможливлює досконалу розробку кожного етапу алгоритму, тому в посадових повноваженнях має бути введена професійна, моральна відповіальність посадової особи, яка має наступати, у першу чергу, за непередбачені відхилення від узятих і наданих повноважень та відповіальності. Процедура моральної відповіальності має бути прописана в Конституції, законах, посадових інструкціях як провідна константа. Введення даної константи у посадові повноваження має забезпечити зняття моральної невизначеності державних службовців.

6. У зв'язку з великим впливом посадових осіб на державний і суспільний розвиток, зрослою відповіальністю останніх відбір кандидатів на посади у державі і громадянському суспільстві має гарантувати державі і суспільству відбір високоморальних, з достатньою освітою, досвідчених професіоналів.

Процес відбору має регламентуватися, контролюватися і оцінюватися громадянським суспільством та його різноманітними інститутами.

Джерела:

1. Небольсин А.Р. Метафизика прекрасного. Введение в экологию культуры. К.: Паломник. 2003. 224 с.
2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця. К.: Ін-т екон. прогнозування: Фенікс, 2003. 1008 с.
3. Мартиненко В.Ф. Державнеуправління інвестиційним процесом в Україні: навч. посібн. К.: НАДУ, 2008. 300 с.

УДК 342+061.2(477)

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

**Маріан ТОКАР,
Петро ПЕТРОВСЬКИЙ**

Marian Tokar, Petro Petrovskyi. Analysis of some methodological approaches to public organization research in public governance.

The article deals with the possibility of using methodological approaches in the process of practical application of problems of optimization of state assistance to the development of public organizations. Emphasis is placed on the impact of classical and modified methodological approaches to the study of public organization as an institution of civil society. Possibilities of perspective variability of different methods are analyzed. The developed system of methodological approaches is aimed at optimization of the spectrum of public-management aspects of the development of the state and civil society in Ukraine.

Key words: public organization, civil society, institution, research methodology.

Маріан Токар, Петро Петровський. Аналіз деяких методологічних підходів до дослідження громадської організації у сфері державного управління.

У статті розглянуто можливості використання методологічних підходів у процесі застосування на практиці проблем оптимізації державного сприяння розвитку громадських організацій. Акцент робиться на впливі класичних і модифікованих методологічних підходів до дослідження громадської організації як інституції громадянського суспільства. Проаналізовано можливості перспективної варіативності різних методів. Опрацьована система методологічних підходів спрямована на оптимізацію спектру публічно-управлінських аспектів розвитку держави й громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: громадська організація, громадянське суспільство, інституція, методологія дослідження.

В умовах динамічного розвитку публічно-управлінських відносин у демократичному світі й постійного пошуку оптимального шляху розвитку для демократичної держави перед суспільством постає вимоглива завдання сприяння демократичній державі в кращих цивілізаційних традиціях сучасності. Досвід демократичних країн свідчить про те, що легких шляхів не буває, а значить усвідомлене ставлення до трансформації суспільно-політичних відносин і

їх адаптації до суспільних запитів є головним завданням політиків, державних службовців, працівників інститутів держави і громадянського суспільства, науковців. Динаміка ж змін змушує державу займатися пошуком методології відношення до вимог часу, до інтересів громадян і сприяти реалізації їх перспективних планів розвитку.

Значна увага в цьому контексті зосереджено сьогодні в сфері суспільних наук, державному

управлінні, політології, соціології та інших наукових секторах, де здійснюється пошук конструктивних відповідей на різні державно-громадські запити, відображені в проблемах державної політики в усіх суспільно-політичних сферах. Відповідним дослідженням, які сприяють формату «оптимізації», притаманна науково-практична багатогранність і структурна взаємозалежність. Це аж ніяк не суперечить усталеним поглядам про пошук варіативних підходів до прояву кращих шляхів розвитку публічно-управлінських відносин і змістом вмотивованою функціональної дистанції між інститутами держави та громадянського суспільства. Більш того, навпаки, це говорить про необхідність використання міждисциплінарних підходів до вирішення ключових завдань динамічного процесу людської життєдіяльності.

Тому й методологічна складова нашого дослідження запозичує значний пласт понятійно-категоріального апарату з системи знань багатьох наукових напрямів, а саме з державного управління, політології, соціології, правознавства, суспільствознавства, історії та інших класичних і новітніх наук. Зрозуміло, що їх знання і подальший розвиток значною мірою впливають на можливість використання ідей та концептів у процесі дослідження конкретних спеціалізованих, у тому числі й таких наукових дисциплін як аналіз державної політики, публічне адміністрування в НУО, адміністративний менеджмент, теорія організації, теорія соціального розвитку, порівняльна політологія, політична регіоналістика, соціальне прогнозування, футурологія, конституційне право, адміністративне право, системний аналіз, кібернетика, теорія складності та багатьох інших.

Вищеперелічені та багато інших науково-практичних напрямів, виконуючи свої завдання в комплексному чи в локальному вимірах, налаштовані на очікування певного наслідкового ефекту, який дасть конкретизовану відповідь на актуальні питання зародження, динаміки, варіативності, ефективності, функціональності

й результативності того чи іншого суспільно-державного явища і феномена. Все це сприяє і перспективам процесу оптимізації, тобто вдосконалення, поліпшення, виявленню і впровадженю кращих характерних ознак, інших інноваційних особливостей позитивної еволюції громадянського суспільства і держави в цілому. Одним з таких актуальних питань сучасності, вважаємо, є позиціювання громадської організації в державному конструкті в розвитку системи координат «держава – суспільство».

Перед нами стоїть завдання опрацювати можливість використання методологічних концептів і підходів до осмислення та застосування на практиці проблем оптимізації державного сприяння розвитку громадських організацій і їх місця й ролі в системі публічно-управлінських відносин. Розуміємо, що практика їх сучасного розвитку привносить в життя нове бачення і все нові механізми практичного вдосконалення видів і форм суспільної життєдіяльності. Удосконалення наукових підходів до розвитку людства, місця громадян в соціально-політичному житті в цілому сприяє апробації можливостей використання нових сфер людської діяльності, використання нових виражень матеріальних і нематеріальних ресурсів, поліпшення сфери надання соціальних послуг громадянам, інтеграції зусиль всіх суб'єктів публічно-управлінських відносин для розвитку держави і громадянського суспільства.

У даному випадку, методологія досліджуваної проблеми – це є своєрідний інструментальний конструкт, сукупність методів, або ж цілісна система способів соціальної діяльності інституцій держави і суспільства, вивчення й розвиток їхньої організаційної структури, засобів та методів практичного пізнання дійсності й обґрунтування й впровадження результатів управлінської діяльності. Її комплексне усвідомлення походить із необхідності синтезу багаторівневої методологічної концептуальності, що є вимогою сучасних динамічно змінюваних суспільно-політичних процесів.

Вищеперелічені обставини зумовлюють акту-

альність пошуку такого методологічного конструкту, який би сприяв еластичності підходів до оптимізації державної політики у досліджуваній сфері з урахуванням науково-практичного досвіду попередніх підходів та ідей. Тому основу нашої роботи складає методологія, яка адаптована до змісту мети і дослідницьких завдань нашої тематичної роботи.

Починаючи дослідження, відштовхуємося від розуміння принципів можливості методологічної гнучкості, що сприяє кожен раз новому пізнанням багатьох явищ і процесів в державному управлінні та суспільній практиці, дає можливість проаналізувати їх витоки, динаміку розвитку, ефективність і результативність. Вважаємо, що вони є загальноприйнятими для досліджень проблем оптимізації державної політики, тому і носять переважно міждисциплінарний характер.

Адже для вивчення, опрацювання, порівняння й аналізу корисних даних у дослідженні та співставленні їх із авторським баченням методологічного конструкту дослідження важелів державного сприяння розвитку громадських організацій України нами використано й синтезовано низку загальнонаукових, філософських та спеціальних, конкретно-наукових методів. Зокрема, для можливості перспективної варіативності методологічної основи дослідження ми акцентували увагу на модифікації системного та інституціонального методів, композиції синергетики, соціальної діалектики, порівняльного аналізу і синтезу, аналогії, структурно-функціонального методу, методу індукції та дедукції, моделювання, ідентифікації та ін.

Серед найбільш загальнонаукових методів варто зупинитися на аналізі використання *системного методу*. Його авторами-розробниками вважаються Л. фон Берталанфі, Г. Саймон, П. Друкер, А. Чандлер, котрі заклали основи методологічного пояснення системи у багатьох її проявах [3]. Саме Л. фон Берталанфі, на думку вчених, сприяв адаптації системного методу до загальнонаукової площини

й припустив його цінність в аналізі явищ і процесів суспільства та держави [18, с. 14]. Відтак, системний метод є одним із базових для усвідомлення досліджуваної нами проблеми як цілісної системи. При чому, крізь такий дизайн ми пропускаємо декілька взаємопов'язаних явищ системного ряду – держава, суспільство (громадянське суспільство), громадські організації (об'єднання громадян).

В ідеалі під цим методом розуміється механізм дослідження певного об'єкту як системи елементів, які взаємодіють між собою на основі звичних параметрів, але не порушуючи принципи системної цілісності, структурності, множинності та ієрархічності. У нашему випадку дослідження пропонує використання нових моделей взаємодії інституцій держави і суспільства, оптимізацію виявлених особливостей громадських організацій у контексті сучасних умов українського державотворення, в тому числі об'єднань, що представляють громадян національних меншин, а також конкретизацію шляхів державного сприяння розвитку громадських організацій в напрямку еволюції громадянського суспільства.

Варто зазначити, що системний метод широко використовується в державному управлінні. Це загальноприйнята методологія, про аспекти застосування якої писали як зарубіжні, так і українські дослідники. Серед українських дослідників слід назвати науковий доробок таких дослідників як Н. Нижник [17], колектив авторів В. Князєв, І. Надольний, В. Бакуменко та ін. [11], А. Немченко, І. Ніраз [15], П. Петровського [17]. Нами використано також російськомовні праці Ю. Боловінцева [3], І. Блауберг, В. Садовського, Е. Юдіна [2] та ін. У працях останніх знаходимо і значну джерельну базу системного методу дослідження. Авторами здійснюється щоразу нова спроба осмислення й застосування модерних суспільно-технологічних моделей, що спрямовані на оптимізацію всього спектру місця й ролі громадських організацій у державно-управлінських, соціально-економічних та інших аспектах.

тах розвитку держави і суспільства.

У даному випадку, системний метод досліджуваної проблеми – це своєрідний інструментальний конструкт, цілісна система способів соціальної діяльності інституцій суспільства і держави, вивчення й розвиток їхньої організаційної структури, засобів та методів практичного пізнання дійсності, обґрунтування і впровадження результатів управлінської діяльності. Її комплексне усвідомлення походить із необхідності синтезу багаторівневої методологічної концептуальності, що є вимогою сучасних динамічно змінюваних суспільнополітичних процесів. Вищеперечислені обставини зумовлюють актуальність пошуку такого методологічного конструкту, який би сприяв еластичності підходів до досліджуваній проблеми з урахуванням науково-практичного досвіду попередніх підходів та ідей [24].

Тому варто розглядати методологію, як адаптовану до змісту мети і дослідницьких завдань нашої тематичної роботи конструкцію. На наш погляд, системний метод слугує можливістю перспективної варіативності методологічної основи дослідження. Тому ми акцентували увагу на модифікації системного методу, його композиції з іншими підходами, зокрема синергетики, соціальної діалектики, порівняльного аналізу і синтезу, аналогії, структурно-функціонального методу, методу індукції та дедукції, моделювання, ідентифікації та ін.

Під час дослідження ми розглядали систему громадських організацій у структурно-організаційному розрізі, але нерозривно в загальнонаціональній композиції. Наголосимо, що це динамічна система, яка вказує на її природну особливість та готовність до змін, тобто властиву їй динамічну змінність під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Зовнішня її цілісність при цьому не зазнає особливих змін, а скоріше корегується відповідно до «правил гри», які диктують політичний режим. Тому загалом, вона уявляє собою монолітну систему, групу об'єднань громадян, як сталого, унормовано-

го законодавчо організму, що прийнято вважати представництвом «третього сектору», який, у свою чергу, є своєрідним уособленням класичного розуміння громадянського суспільства.

Внутрішня система представлена власне розгалуженням громадських організацій і досліжується за відповідними видовими критеріями, які й характеризують сутність їхнього практичного функціонування. Це так звана «внутрішньо розчленована структурна цілісність» [1]. Її градація здійснюється згідно з виконанням ними функції у відповідній системній композиції. Одночасно, метод припускає вивчення змінності (динамічності) системи громадських організацій як в горизонтальному (активність, публічність, функціональність), так і вертикальному напрямку (зростання / зменшення кількості, плюралізм / обмеження діяльності).

Але треба розуміти, що за будь-яких умов система є певною впорядкованістю, організацією, цілісністю взаємопов'язаних між собою системних елементів, а також має здатність до самовідтворення та саморегуляції. Це є головним показником її самодостатності. У контексті нашого дослідження ми розглядаємо системність як стало, разом з тим, самоорганізоване впорядкування мережі громадських організацій у межах певного середовища, яким є як держава, так і суспільство. Одночасно, у цій ситуації, громадські організації виступають їх підсистемою. А роль держави в цьому процесі є не те що вторинною, а скоріше такою, що сприяє її розвитку, підтримує її функціонування правовими та політичними інструментами. При цьому, слід сприймати державу не як інститут, що тотально контролює сектор громадського самоуправління чи диктує односторонньо йому свої правила, а таким, що скоріше узгоджує норми й межі життєдіяльності в громадських організаціях у повній гармонії із запитами демократичного суспільства. Тому вона затверджує і контролює нормативно-правову базу з метою належного функціонування об'єднань громадян і стиму-

лює співпрацю в державотворенні, наданні їх з поміж собі подібних соціальних та інших послуг.

Відповідно до опису методу ми оперуємо логічним апаратом, найпоширенішими його категоріями, серед яких головними є такі як: «система», «організація», «структур», «управління», «функція», «елемент» та ін. Разом з тим, сучасна динаміка суспільно-політичних процесів і демократичного розвитку в Україні дає сміливість говорити про формування нових конструктів інституційної співпраці, які можна закласти в основу державної політики. Акцентування уваги на тому, що наше дослідження є наскрізно системним виходить з того, що одиницями (елементами) системи в роботі виступають інституції громадянського суспільства, а саме громадські організації, інституції державної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднані територіальні громади як соціальні інститути тощо [25]. Вони взаємодіють між собою в межах цілісної системи, водночас виступаючи й представництвом іншої окремої системи або підсистеми. Відтак, взаємодія основних елементів і забезпечує цілісність системи, що існує в іншій системі і взаємодіє з подібними іншими (наприклад, економічною, культурною і т.д.) [18, с. 107].

Тому, як сказано вище, в дослідженні між громадських організацій ми уявляємо окремою системою, яка функціонує відповідно в іншій системі, якою скажімо є держава. Наголосимо, що цей варіант прямої взаємозалежності «держава – громадська організація» не є дихотомним і аж ніяк не означає недемократичний формат підкорення громадських організацій державі (структурно, інституціонально, функціонально), а розуміється виключно у форматі взаємодії елементів (прямій чи зворотній), з одного боку, та як означення національно-державної приналежності, з другого (підсистема системи). Так само, окремими системами можна розглядати державну владу, гілки влади, які в свою чергу можуть одночасно бути її підсистемою. Кожна із систем і підсистем мають свої властивості, які й вирізняють

Виходячи зі змісту системного методу, який ми розглядаємо серед основоположних, уявляємо центральну в дослідженні систему (громадські організації) як самоорганізовану й самовідтворювану одиницю, яка в процесі постійного та динамічного розвитку стає наділеною новими властивостями, отримує нові можливості для взаємодії з іншими елементами системи, піддає змінам власні організаційно-структурні та функціональні ознаки, сприяє адаптації до умов розвитку суспільно-політичних відносин, розширяє перспективи діяльності та співпраці громадських організацій з іншими інституціями держави й суспільства, вдосконалює інституційні особливості.

Отже, досліджувана проблема має всі основні характеристики цілісної системи. Відходимо з того, що громадська організація – це передусім системне утворення, що взаємодіє з багатьма нерозривними (системними) елементами. Розуміння системності в даному контексті дає можливість глибше дослідити сутнісні, діяльнісні, структурно-функціональні, інституційні та інші особливості досліджуваного об'єкту. Тому наголосимо на необхідності вдосконалення системного методу в нашому дослідженні, в якому аналізуватиметься сукупність всіх компонентів як державної політики, так і системи інституцій громадянського суспільства. Єдність інституційної системи тут забезпечується інтеграційними цілями процесу державотворення й сприянням розвитку громадянського суспільства.

Разом із тим, системний метод деталізує багатоаспектність досліджуваної проблеми. На основі відомих підходів, ми б зробили акцент на тих, які є змістовою найближчими нашому дослідженню [16].

Так, наприклад, елементний аспект системного методу сприяє наскрізному вивченю місця й ролі громадських організацій в управлінських, соціальних і політичних процесах, а також усвідомленню ідей та інтересів громадян, які вони захищають. Структурний аспект

виявляє взаємозалежність структурних елементів системи і внутрішньо-організаційну побудову, а функціональний аспект – функціональну складову організації як інституції, що виконують певні функції в соціальній системі. Серед інших аспектів – цільовий, ресурсний та комунікативний, які відповідно аналізують цільове призначення організації, її ресурсний потенціал і характер комунікації з іншими елементами системи. У нашому випадку, системний метод оперує й історичним аспектом, який досліджує історичні передумови і традиції громадських об'єднань українців, витоки та поетапність розвитку відповідної системи, тобто метод режі громадських організацій.

При вивченні наукової проблеми ми використали й різні етапи системного дослідження, щоб адекватно пояснити досліджувані явища і процеси. А науково-методичні синтезовані підходи, які залишають в центрі уваги системність як таку, дають можливість досліджуваному об'єкту впливати на систему, ефективно користуватися всіма її ознаками й, навіть, досягати результатів структурної оптимізації.

Відтак, сучасні дослідники по-різному підходять до визначення поетапності системного вивчення [15, с. 279]. При вивченні пропонованої наукової проблеми, щоб адекватно пояснити явища і процеси, ми б запропонували використовувати етапи системного дослідження в наступній послідовності. Так, на першому з них здійснюється вивчення ступеня організованості «актора» (громадської організації) як складової системи. Тобто ми аргументуємо, якою мірою можна говорити про громадські організації як цілісну систему. Для цього, зокрема, аналізуються властивості елементів громадянського суспільства – громадських організацій, мережа яких виступає відповідно її підсистемою, з одного боку, а з іншого – сама утворює іншу систему. Дослідженю підлягають і внутрісистемні зв'язки та структурні відмінності, загальний (морфологічний) опис системних елементів.

На другому етапі системного дослідження приділяємо увагу певним правилам і нормам

функціонування громадських організацій, системі законодавчої бази діяльності інституцій, які скеровують до відповідних організованих, колективних дій, що формують певні настанови й поведінкові ознаки «акторів» (функціональний та інформаційний описи). Системний метод також аналізує й чітко визначає рамки певних норм (закони, положення, стратегії, програми, статути), які забезпечують нормальнє функціонування громадських організацій у межах загальнодержавної системи. Врешті, це стосується і громадських організацій національних меншин, які утворюють одночасно окрему підсистему.

Нарешті, третій етап аналізує динаміку розвитку «актора» (громадської організації), мотиви і сам факт створення інституції, її буденну роботу, перспективи подальшої життєдіяльності (генетико-прогностичний опис) [24].

Отже, виходячи з вище наведеного, наголошимо на ключових позиціях сутнісного вираження системного методу в дослідженнях розвитку громадських організацій. Науково-методичні синтезовані підходи, які залишають в центрі уваги системність як таку, дають можливість досліджуваному об'єкту впливати на систему, ефективно користуватися всіма її ознаками й, навіть, досягати результатів структурної оптимізації.

При цьому, цілком усвідомлюємо, що у змісті управлінської діяльності системний метод ще не став інтеграційним для всіх досліджуваних об'єктів, очевидно через складність впливу на них внутрішніх і зовнішніх чинників [18, с. 15]. Адже, на наш погляд, системний аналіз потребує постійного вдосконалення через швидкоплинність і динаміку розвитку сучасних демократичних відносин, особливо в країнах, які розвиваються. Це стосується і питання оптимізації державної політики, аналізу процесів соціальної самоорганізації, державотворчої взаємодії інституцій держави і суспільства. В умовах інтенсивності сучасних процесів без науково обґрунтованих шляхів вдосконалення державної політики ро-

звиток будь-якої сфери не матиме необхідного результивного ефекту. Але обмежити обґрунтування місця і ролі громадської організації в державному конструкті виключно системним методом досить складно. Тому важливо пристежити процес його взаємодії та модифікації з іншими подібними методами.

Виходячи з того, що в центрі уваги нашого дослідження перебувають проблеми інститутів та інституцій, зокрема громадських організацій, ми оперуємо й *інституційним методом*. Змістовне вираження концепту ми вбачаємо у вивченні місця і ролі нових інституцій у житті українського демократичного суспільства, а також їх взаємодії між собою, участі в суспільно-політичних процесах держави, вмотивованої задіяності в публічній владі тощо. Витоки інституціонального методу сягають давніх часів і лягли в основу теоретичних ідей та підходів багатьох мислителів стародавнього, нового і новітнього часів, і лягли в основу теоретичних ідей і підходів багатьох мислителів, отримавши «широке поширення в соціальних, політичних, економічних науках в останні десятиліття» [28].

Варто зазначити, що він постійно вдосконалюється відповідно до демократичних змін, трансформацій сучасної людської цивілізації, а проблема місця й ролі інституцій у житті держави та суспільства залишається центральною в поглядах українських і світових дослідників. З часом визріла ціла школа інституціоналізму, яка розробила й постійно вдосконалює методологічні парадигми в змісті динаміки суспільно-політичних процесів.

Наголосимо також, що в межах даного методу центральною сутнісною проблемою залишається категоріальна дилема – визначення чітких критеріїв розмежування похідних термінів «інституція» та «інститут». У цьому контексті історія методологічного конструкту показує складний шлях до наукового розуміння і змістового наповнення важливих понять, які є важливими відправними точками у здійсненні наукових досліджень.

Сучасний міждисциплінарний підхід до да-

ного термінологічного обґрунтування вказує на неоднозначність думок і поглядів дослідників, вчених, теоретиків і практиків. Політолог М. Кармазіна вважає безсистемним використання даної термінології [10, с. 10]. Погоджуємося з цим твердженням і наголосимо, що це несе шкоду не тільки науковим дослідженням, але й практикам – державним службовцям, політикам, громадським діячам, використання якими відповідних понять може сприйматися як незнання або ж низький рівень управлінської культури.

Інституціоналізм як принцип наукового дослідження почав формуватися ще в XIX ст. за слугами О. Конта і Г. Спенсера, котрі наділяли феномен «інституту» природніми властивостями. М. Вебер та його послідовники, опонуючи «природності» інституту, виводили його функціональні особливості із «штучного» набору рис [27]. Тобто, вони відстоювали думку, що інститути формувалися під тиском людської діяльності, а отже отримали з часом соціальне нашарування. Вже у XX ст. проблема інституціоналізму набула нових ознак і теоретично урізноманітнилася. Дж. Хертзлер, У. Гамільтон, Л. Баллард, Г. Барнз, Дж. Фейблман та інші значно розширили коло розуміння інституціональної парадигми [10, с. 11].

Коло проблем, які вивчають інституціоналісти, постійно стає змістовою об'ємнішим. Все частіше основоположники методу цілеспрямовано досліджували різні інституціоналістські прояви людської життедіяльності – економічний лібералізм (А. Сміт), суспільний вибір (Дж. Бьюкенен), управління бюрократичних структур (М. Вебер), економічні процеси та еволюція суспільного устрою (Т. Веблен) тощо [18, с. 104 – 105]. Останній із названого напрям акцентував увагу й на процесі природного відбору соціальних інститутів. Цікавим для нас видається й підхід, згідно з яким головна увага в розвитку суспільних відносин приділяється аналізу суті соціальних інститутів у структурному розумінні інституту-організації (І. Пригожин, І. Стенгерс, О. Богданов та ін.) [8]. А

М.Дюверже вказував, що «соціальний інститут» можна позначати як «сукупності ідей, вірувань, звичаїв, які складають впорядковану і організовану цілісність» [6].

Цікавою є думка й інших американських та європейських учених, ідейні переконання яких щодо правомірності використання термінів «інститут» та «інституція» по відношенню до, скажімо, нашого феномену – «громадська організація» сучасні дослідники інституційного підходу згрупували в чотири категоріальні напрямки [26]. Ми ж зі свого боку, виходячи з аналізу різноманітних підходів, беремо за основу думку про те, що організована формує об'єднання громадян є візуалізація структурної «інституції».

Слід підкреслити, що парадигма інституційного розуміння досліджуваної проблеми в останні десятиліття не обмежується виключно форматом структурно-правової діяльності органів державної влади. Враховуючи поширену думку, що інституції, які здійснюють управлінську діяльність є власне соціальними інститутами, то даний метод включає в себе також вивчення процесу інституціонального становлення структур громадянського суспільства, і громадських організацій зокрема.

Так склалася доля України, що демократичні інституції типу незалежних від держави об'єднань громадян не мали достатнього історичного досвіду. І цьому є логічні пояснення, які можемо аргументувати відсутністю належних демократичних умов для розвитку суспільних відносин, проблем становлення відповідного владного режиму, законодавчого підґрунтя його функціонування. З початку ж державної незалежності Україні відбувається процес нового інституційного творення. Поряд з багатьма новими інституційно-організаційними структурами, які виникали в умовах постtotalitarного розвитку, з'явився новий суб'єкт суспільно-політичних відносин і державної політики – громадська організація як незалежна від уряду і політичної влади соціальна інституція. У час, коли ще радянська номенклатура

тримала владу в своїх руках, їх ще називали «неформальними» організаціями, ніби підкреслюючи, що ті, які перебували на службі у тоталітарної (авторитарної) держави за свою функціональною суттю були формальними. Ale на початку 1990-х років за інституцією «громадська організація» відразу закріпилося одне з провідних місць у конструкті нового демократичного явища – громадянського суспільства. Визнаючи на всіх адміністративно-управлінських і публічно-правових рівнях демократичний шлях розвитку України, всі гілки влади, суспільство загалом взяли нас себе відповідальність за виконання курсу трансформації політичної системи. Відповідно вибудувалася й державна політика у всіх сферах, в якій, на думку авторитетного дослідника Н. Ільченко, «на перший план виходять такі параметри..., як історичні традиції, менталітет, система ціннісних настанов, рівень правосвідомості» [8]. Такий стан дозволяє говорити про логіку динамічного поступу демократії в Україні, яка є природним виявом цивілізованості суспільно-політичної культури українців.

У процесі подальшої демократизації суспільство зрошує поживні характеристики інституційного розвитку. Тому в сучасних умовах серед ключових поглядових позицій інституціоналістів варто звернути увагу на такі дослідницькі проблеми як: поняття інституцій громадянського суспільства, структура й функції цих інституцій, об'єктивні та суб'єктивні умови їх функціонування, місце і роль інституцій громадянського суспільства у політичній системі суспільства, громадські організації як фактор реалізації інтересів громадян, взаємодія інституцій з організаціями економічної, соціальної і духовної специфіки громадянського життя, перспективи розвитку інституцій громадянського суспільства, основні напрями вдосконалення їх діяльності та взаємодії з владою.

Інституційний метод використовується нами також для виявлення стійких форм міжінституційної взаємодії та інструментів сприяння дер-

жавної політики розвитку громадських організацій, унормування їхніх управлінських амбіцій. При тому, що Н. Ільченко цілком справедливо вказує на продуктивність інституційного підходу під час вивчення «сучасних практик функціонування державних установ і організацій» [8], гадаємо є перспективи дзеркального відображення і в системі громадських організацій, де також є ймовірність використання механізмів удосконалення управлінської діяльності в змісті громадських інститутів.

Важливо розуміти, що кінцева фаза методу – інституціоналізація – має конкретно-прикладний аспект наукового вивчення і дає можливості впливати на оптимізацію управлінських особливостей досліджуваних феноменів та актуалізувати роль інституцій у державотворчому процесі незалежно від того, який сектор – державний чи громадський – вони представляють. Відтак, його використання є цінним для постійного удосконалення публічної політики й усвідомлення ролі в ній громадських організацій.

Розмірковуючи над цим, спробуємо пояснити своє бачення важливості методологічної чіткості у визначенні інституційності громадської організації. Уже говорилося, що громадянське суспільство не можна розглядати як звичайний набір демократичних механізмів, інституцій і структур. Воно є насамперед – вільним і публічним середовищем, у якому громадяни відчувають себе не просто формально існуючою, а дієво потрібною його ланкою, акторами публічної життєдіяльності, ініціаторами й реалізаторами соціальних, суспільних інтересів, учасниками життєво необхідних суспільно-державних процесів тощо. У даному контексті розміркуємо з приводу соціального призначення громадських організацій крізь призму інституціонального розуміння цього поняття.

Загалом, аби розібратися в інституціональному позицюванні громадської організації в демократичному середовищі, варто знайти відповідь на низку теоретико-методологічних питань, серед яких, виходячи з нашої теми,

стрижневою є сутнісне розмежування термінологічних похідних понять «інститут» та «інституція», про що акцентувалося вище. Як бачимо, відсутність однозначних відповідей у науковому середовищі на низку актуальних питань теоретичного та практичного значення ускладнює ефект розуміння сутності й функціональності певних явищ і процесів, а тому змушує до подальшого пошуку оптимальних варіантів їх визначення. Для змістової міждисциплінарної варіативності це є принципова дилема, оскільки вимагає обережного підходу не стільки до ідеї про спотворення термінів, скільки до чітко аргументованого й змістово наповненого категоріального визначення, яке повинне мати прикладний характер.

Сучасний розвиток демократії в Україні, її стратегічний поворот у напрямку децентралізації загальнодержавної системи управління, вимагають від суб'єктів державно-суспільних відносин чіткого оперування набором категорій, що виступають інструментами розв'язання значних питань управлінської діяльності громадських організацій та загалом перспектив розвитку громадянського суспільства. Багатоманітна наукова школа інституціоналістів заклали фундамент теоретичному вивченю різnobічних проявів інституціонального розвитку як структурних одиниць суспільства і держави, так і процесу в цілому, що з цим пов'язаний.

Ідеї класиків і послідовників інституціоналізму продовжують удосконалюватися, узгоджується понятійний апарат, змістово насиочуються обґрунтування, обговорюються міждисциплінарні критерії. Принаймні економічний, політологічний, соціологічний та державно-управлінський наукові вектори вивчення проблеми є провідними й різноманітними водночас у розвитку відповідних світоглядних позицій. І в залежності від цих факторів, на нашу думку, визначається пріоритетність розуміння відповідної термінології.

Саме у колі названих науково-практичних спрямувань зосереджений потенціал вивчення

сучасного стану та перспектив у майбутньому важливого для людської цивілізації публічно-управлінського інструменту – громадської організації як інституції громадянського суспільства, яке в свою чергу є важливим інститутом демократії. Але, нам видається, було б справедливим поглянути на проблему соціальної ролі громадської організації через інституціональне її розуміння, переваги інтересів громадянського суспільства і його соціальної природи. Проте, у цьому ж контексті, варто застерегти від процесу надмірної інституціоналізації, яка може привести до втрати сутності демократичної ролі громадської організації [23].

Для публічно-управлінської сфери важливим є обґрутування чітких критеріїв розмежування термінів «інститут» та «інституція» й правомірності їх прикладного застосування. На основі вивчення багатоманітності поглядів щодо сутнісної складової дилеми [10] розрізняємо щонайменше три типологічні групи інституціонального розуміння громадської організації:

1) *ГО – інститут / інституція*. Перша група у своєму змісті фокусує два підходи – синонімічний і дериваційний. Перший з них наголошує на взаємозамінності термінів. Ми б назвали це «синонімічним» обґрутуванням при їх одночасному вживанні. Тут відчутним є зрошення понять, їх ототожнення, подекуди усвідомлене ігнорування сутнісної варіативності. Для прихильників цієї версії не є принциповою увага (за винятком окремих випадків) щодо правильності застосування на практиці термінів «інститут» та «інституція», а їх трактування при цьому є майже однаковим та, водночас, хаотичним. Тому можна часто зустріти у працях пояснення громадської організації як інституції, так й інституту громадянського суспільства одночасно з обґрутуванням таких інститутів як інститут президента, церкви, сім'ї і т.д. Частково тут збігаються думки як багатьох економістів, так і політологів, соціологів [14]. Складовою їхньої мотивації виступає лаконічність, спрощення категоріального апарату, недопущення методологічної

плутанини, тематичних ускладнень там, де цього не вимагають науково-практичні підходи.

Існує й діаметрально протилежне тлумачення (другий підхід). Воно полягає у поясненні термінів при їх подібності звучання й майже однакового написання слів, але за змістом є багатозначним і принципово відмінним один від одного. Цей напрям є одним із поширених у суспільних науках, зокрема в державному управлінні й активно прогресує в Україні. Його прихильники застосовують на практиці обидва терміни «інститут» та «інституція», при цьому їхнє трактування подають із змістовою різницею. Більше того, й у межах цього спрямування існують дискусійні діаметрально протилежні визначення.

На перший погляд здається, що ця група пояснень є найбільш складною та заплутаною. Так, одні вважають, що поняття «інституція» зосереджує в своїй суті звичаї, традиції, порядок, а «інститут» – це установа, організація, що закріплює, реалізовує вищеперечислене своєю діяльністю [9]. Інші ж переконані, акцентуючи при цьому на соціальному призначенні предметної проблеми, що «інститутом» є унормована традиціями інституційна форма організації – сім'я, мораль, церква, школа, наука, приватна власність, територіальна громада, і навіть громадянське суспільство, а от «інституціями» – безпосередньо установи (передусім, державні) та організації (ГО тощо) [21]. Такі погляди мотивуються відмовою в науковій лексиці від побутового сприйняття суспільно значимих явищ і процесів, які уніфіковано позначають терміном «інститут», змістовою ціннісною варіативністю кожної з категорій, протидією копіюванню російської (радянської) термінології.

2) *ГО – інститут*. Друга група інституціонального розуміння «ромадської організації» обґрутує логіку вживання у всіх відповідних значеннях виключно терміну «інститут». У даному випадку прихильники цієї тези використовують на практиці єдине уніфіковане визначення до всіх інституціональних проявів. Тобто, термін «інституція»

майже не вживається, а для сутнісного розуміння звичаїв, традицій, норм, структурних організаційних форм, елементності політичної системи і т.д. застосовується поняття «інститут» [20]. Мотивацією такого визначення є усталена категорія, яка вже з часом стала науковою традицією для позначення відповідних понять і створення нових категорій є зайвим. Відповідно, громадська організація безальтернативно звєтється інститутом громадянського суспільства, інститутом демократії тощо.

3) *ГО – інституція*. Третя група у переважній більшості випадків використовує виключно термін «інституція». Прихильники цього напряму вживають на практиці відповідно це єдине уніфіковане визначення до всіх інституціональних проявів, яке вважають сучасним, модерним означенням структурно-організаційних одиниць як держави, так і громадянського суспільства, а також певних звичаїв, норм, законів і широко трактують визначення їхньої інституціоналізації [12]. Мотивацією такого розуміння є категоріальна інновація, модернізований підхід до нового бачення відповідних явищ і процесів, відхід від застарілих понятійних форм.

Слід зазначити, що принципова різниця у трактуванні названих понять криється у міждисциплінарній варіативності, оскільки нарізно виявляє змістовне наповнення функціональних особливостей структурних одиниць в економіці, праві, політології, державному управлінні [22]. Причини виникнення такої широкої категоріальної дискусії пояснюють і невдалим перекладом іншомовних слів та міжмовною неоднозначністю етимологічно споріднених одиниць [7]. Припускаємо, що всі названі варіанти мають право на життя, але виключно у відповідних аргументованих межах, чому сприяє міждисциплінарність інституціоналізму. Ми ж акцентуємо увагу на виділенні з поміж інших предметних властивостей категоріальної дилеми феномену громадської організації. Тому, враховуючи складність сучасних суспільних трансформацій та

постійно зростаюче значення громадянського суспільства і його елементів, шукаємо оптимальні шляхи вдосконалення змісту й форми соціальної та демократичної ролі акторів державно-суспільних відносин.

Виходячи з аналізу різноманітних підходів інституціоналізму крізь призму публічно-управлінських важелів та державотворчого значення розвитку громадянського суспільства, беремо за основу думку про те, що організаційною формою об'єднання громадян є візуалізація структурної соціальної одиниці – «інституції». Це специфічна і певною мірою абстрактна категорія, яка одночасно є і певною організуючою ідеєю, формою регулювання громадської діяльності, виробленням суспільно активної колективної поведінки громадян. На нашу думку, розуміння «інституції» як певної соціально організованої структури, установи, організації виходить із процесу формалізації групових інтересів і цінностей, а також суспільно-прагматичної інституціоналізації. Таким чином, уявляємо громадську організацію інституцією громадянського суспільства, що виконує ключові соціальні та демократичні ролі в суспільно-державному конструкті [23, с. 67 – 68].

Сьогодні таке позиціювання, у тому числі через методологічну «казуїстику», недооцінене державною політикою, оскільки розглядається поза стандартною інституційною системністю через хаотичну природу її соціальної самоорганізації. Фактично, науково нині громадську організацію як таку розглядають на певній відстані від інституціональної форми через їх слабку формалізацію, а тому наділяють обмеженим статусом елементу громадянського суспільства як інституту демократії. Однак останнім часом соціальна та демократична роль організованих форм суспільно-корисної громадської діяльності зростає і цей процес буде тільки поглиблюватися. Відповідно, ускладнення суспільно-політичних процесів, з одного боку, й поява нових форм і видів людської взаємодії та публічно-управлінської діяльності,

з другого боку, породжуватиме появу нових структурних утворень, які виступатимуть центраторами акумуляції та захисту громадянських інтересів. Відтак, на нашу думку, розширюватиметься можливість пізнання потенціалу громадських організацій у змісті їхньої публічно-управлінської діяльності, що сприятиме виконанню ними значного кола практичних суспільно значимих завдань.

Ще один важливий для нашого дослідження підхід – *метод соціальної діалектики*. Він безпосередньо лягає в основу нашої роботи, оскільки дає можливість усвідомлено підійти до сприйняття явищ і процесів розвитку держави та суспільства крізь систему реально існуючих та динамічно змінних зв'язків і взаємодій. У даному контексті ми беремо до уваги інституції держави і суспільства, зокрема громадські організації, їх взаємозалежність та природну зацікавленість у суспільно-політичному розвитку, місце та роль у державному середовищі, вплив на суспільні сфери людської життєдіяльності. На наш погляд, використання даного методу можна розглядати і в ширшому контексті.

Беручи до уваги державно-управлінську складову та необхідність постійної комунікації інституцій держави і суспільства для отримання позитивного результату, є можливість прослідкувати й зовнішні їх зв'язки, тобто характер взаємовпливу не тільки на політичні і соціальні явища й процеси, а й на правові, економічні, культурно-духовні, освітньо-виховні. Ці відносини (зв'язки, взаємодії) у комплексі ми розглядаємо як інтеграційні в змісті досягнення консолідованих державотворчих цілей, в яких зацікавлена як держава, так і громадянське суспільство, а також як певна природна, хоч і не стабільна, тенденція розвитку державно-суспільних відносин. Усе це разом лягає в основу ефективної державної політики, яка застосовує кращі характеристики управлінського досвіду.

Метод соціальної діалектики також цілком виправдано сприяє дослідженю суспільних явищ у їх динамічному розвитку, поетапності,

певній системності відповідних причин, що впливають на змінність. Особливо важливим є його застосування при оцінці перехідних суспільно-політичних процесів, пов'язаних із загальною кризою суспільства, політичними чи економічними катаклізмами, революційними змінами, викликами перед загрозою національний безпеці держави, неузгодженими владою і суспільством змінами політичних режимів тощо [13].

Отже, як видно, цей підхід відслідковує змінність не тільки у стабільному соціальному середовищі, а й у складних перехідних. Останні можуть породжувати щоразу нові та складні елементи зв'язків і взаємодії структурних частин, якими в нашому випадку виступають інституції держави і суспільства. Поява нових елементів може бути різноманітною. І їхня сутність ускладнюється одночасно із ускладненням політичних процесів. Разом із тим, соціальна діалектика розглядається нами в цій диспозиції як розвиток суспільних ідей, що виникають особливо в час масових соціальних конфліктів. В Україні лише за останні тридцять років таких історичних випадків було щонайменше три (1989 – 1991 рр., 2004 – 2005 рр., 2013 – 2014 рр.).

Так само й державна політика реалізовується в силу конкретних умов середовища та складностей відповідних зв'язків і взаємодії суб'єктів суспільно-політичного процесу, враховуючи відповідний зміст діяльності всіх суб'єктів, які зацікавлені у розвитку публічно-управлінських відносин.

Врешті, громадські організації в розвиненому громадянському суспільстві можуть взяти на себе роль суб'єкта зв'язків і взаємодії, тобто виконувати безпосередньо посередницьку функцію в державі. Але це можливо лише у тому разі, коли реальні умови суспільного розвитку перебувають у стабільному форматі узгодженої взаємодії держави і суспільства, виконують почасти їх соціальні та інші замовлення, слугують ефективним представництвом інтересів громадян. У цьому і полягає, на нашу

думку, їй суть соціальної діалектики як механізму знаходження протиріч, виявлення причин і закономірних зв'язків у конкретному реальному контексті. Відтак, можемо отримати необхідні достовірні знання у досліджуваних державно-суспільних процесах.

Досвід пізнання людської життєдіяльності та постійне його вдосконалення в процесі розвитку державно-суспільних відносин сприяє динамічній еволюції структурно-інституційних та сутнісно-функціональних властивостей головних акторів держави. Щоб проаналізувати особливості можливої оптимізації системи державної політики у сфері підтримки розвитку громадських організацій в Україні ми використали *метод порівняльного аналізу і синтезу* [4]. Науковий аналіз конкретизує й відмежовує досліджувані явища і процеси від інших подібних, що дає можливість більш чітко і якісно оцінити той чи інший феномен. В змісті нашого дослідження, наприклад, такому зразу підлягають організаційно-управлінські особливості діяльності громадських організацій, джерела їх фінансування, публічна активність та ін. Разом з тим, наголосимо, що ця «окремішність» є лише дослідницькою лабораторною вправою і не більше, оскільки всі елементи досліджуваного об'єкту надзвичайно пов'язані між собою і є нерозривними апріорі. Внаслідок цього вони синтезуються, тобто аналізують взаємозв'язок і взаємодії з іншими елементами.

У нашему дослідженні метод аналізу і синтезу ми розглядаємо в нерозривній цілісності, оскільки вважаємо, що інституції держави та суспільства також перебувають у постійній і тісній взаємодії (якість цього процесу тут не є визначальною – *Авт.*), а вивчення процесу оптимізації державної політики сприяння розвитку громадських організацій є цілісним феноменом. При аналізі державної політики ми осмислюємо особливості реальних умов і можливостей її реалізації в напрямку сприяння розвитку об'єднань громадян, специфіки її варіативності, а найважливіше – ефективності для практичної їм допомоги. Синтезуючи ж усі обставини ми

отримуємо цілісну картину про характер, динаміку і результативність ефекту державного сприяння громадським організаціям в конкретних умовах суспільно-політичного розвитку.

Разом із тим, метод аналізу і синтезу за сутністю подібний на інший різновид науково-го пізнання, що також походить із загальнонаукової групи – *метод аналогії* [18, с. 45]. У роботі ми використали його для отримання цілісної інформації про суть і властивості нових порівнювальних явищ, зокрема причин виникнення та джерел фінансування громадських організацій, їх вмотивованої співпраці з органами державної влади і органами місцевого самоврядування, розширення можливостей співробітництва на міжнародній арені тощо. Тобто, у даному дослідженні ми не обмежувалися виключно пошуком аналогій, а намагалися дати кожному явищу чи процесу змістовну оцінку. Загалом, метод порівняльного аналізу і синтезу є надзвичайно корисним для нашого дослідження, оскільки дає можливість виявити спільні та відмінні риси і ознаки громадських організацій України в порівнянні з іншими подібними об'єднаннями громадян у сусідніх європейських країнах, а також визначити характерні особливості досвіду, який став би в нагоді життєдіяльності громадських організацій в Україні, в тому числі на регіональному рівні.

Слід скористатися у дослідженні й таким складовим механізмом порівняльного аналізу як *сегментація*, яка слугує можливістю розподілення чогось цілісного на виділення з них якоєсь частини для проведення емпіричних експериментів. Таким чином, внаслідок порівняння досліджуваних елементів ми отримаємо відповідь на наявність чи відсутність однотипних або ж багаторівневих явищ, нових феноменів тощо. У даному контексті сегментація припускає аналіз окремих складових частин цілого досліджуваного об'єкту. До прикладу, вивчаючи організаційно-управлінські складові або принципи публічного адміністрування в діяльності громадських організацій, ми порів-

нююмо характеристики функціональної спроможності громадських лідерів, управлінський потенціал керівників громадських організацій, формат громадських еліт і таке інше. Такий сегментарний підхід дає можливість отримати реальну картину розвитку державно-суспільних відносин і більш-менш об'єктивно оцінити перспективи вмотивованих амбіцій представників соціуму на народовладдя.

Об'єктивне вивчення реального розвитку системи громадських організацій та сприяння їх динамічній життєдіяльності є серед головних завдань нашого дослідження. Запорукою їх вирішення є використання і *структурно-функціонального методу* [19]. В його змісті зкладено аналіз безпосередньої діяльності громадських організацій через призму інституціональних інтересів громадян, а від так – виконання ними колективних функцій. Теоретико-методологічні джерела цього підходу сягають теорії соціальної дії (М. Вебер, П. Сорокін, Т. Парсонс), що передбачає мотивацію суб'єкта, що діє (індивіда, групи, організації) та орієнтацію на минулу, теперішню або очікувану в майбутньому поведінку інших суб'єктів, що діють.

Логіка дослідження скеровує нас до того, що необхідним є вивчення та аналіз об'єктивних умов громадської діяльності людей, роль і місце в цьому громадських організацій, вплив на ці процеси різноманітних чинників (соціальних, культурних, економічних, політичних). Головною у даному контексті є система орієнтирів, цінностей і переконань, що рухають людьми в контексті своєї громадянської позиції та спонукають їх до формування певного стилю громадської поведінки і культури комунікацій. Вони визначають подальший формат відносин як в середині інституцій, так і поза ними, зокрема і у взаємодії з іншими інституціями держави і суспільства.

Відтак, випрацьовується певна мотиваційна система громадян, вивчення якої сприяє пізнанню особливостей досліджуваних суб'єктів, психологічних та інших їх якостей, інтересів, пріоритетів, а також зміст їх цілес-

прямованої діяльності та взаємодії з іншими суб'єктами, значення в об'єктивних і суб'єктивних суспільно-політичних процесах. Найцінніше, що структурно-функціональний метод дає можливість виявити причини соціальних протиріч, які є збудниками вмотивованої соціальної дії людини й при уважному аналізі унеможливити або ж взагалі не допустити виникнення суспільно-політичних конфліктів, що можуть мати складні, а то і катастрофічні наслідки для держави і суспільства (кризи, революції, війни).

Дана методологія встановлює певні «структурні рамки» та «функціональні особливості» й вивчає прямі і зворотні зв'язки (вглиб і вшир) між різними елементами центрального об'єкту, що органічно вписується у дослідження такої інституції громадянського суспільства як громадська організація. А відтак, методологічному скануванню підлягають також характер міжособистісних відносин між учасниками об'єднань громадян, функції і роль в суспільстві громадських організацій, методи, шляхи і способи оптимізації ефективності їх діяльності, взаємодії з іншими подібними інститутами.

Згідно із даним методологічним підходом досліджувана інституція вивчається через аналіз функціонування всіх його структурних елементів. Тобто всі його елементи підлягають прискіпливій оцінці з точки зору їх організаційної сталості, структурно-функціональної стабільності, рольової ефективності та, зрешті-решт, відповідного місця і ролі в загальнонаціональній інституціональній системі. Логіка підходу вказує на важливість стабільної структурно-функціональної системи для динамічного розвитку мережі громадських організацій та ефективної спроможності впливати на суспільно-політичні виклики державотворчих процесів. Тому науково-практичні принципи дослідження крізь зміст структурно-функціональної методології часто використовуються при аналізі чисельних суспільно-політичних явищ і процесів.

Значне підсилення дослідженю дає за-

стосування *індуктивного і дедуктивного методу* [18, с. 45]. Проблема оптимізації державної політики сприяння розвитку громадських організацій в Україні виходить із щонайменше двох, на наш погляд, аспектів. Перший – це динаміка розвитку системи об'єднань громадян упродовж новітньої історії держави, яка прослідовується у емпіричних даних соціологічних та політологічних центрів, громадських агенцій та організацій, індивідуальних і колективних дослідженнях учених, статистичних відомствах органів державної влади. А другий – у необхідності пошуку кращих шляхів державної взаємодії із інституціями громадянського суспільства, й зокрема громадськими організаціями, та демократичного сприяння їхньої діяльності. Згаданий метод є своєрідним процесом статистичної фіксації даних про громадські організації, опрацювання та аналізу отриманих даних і врешті їх систематизації. На виході, цей продукт має мати узагальнений та науково обґрунтowany кінцевий вигляд, який можна використовувати для підготовки аналітичних записок і подань для зацікавлених органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських слухань тощо. Іншими словами, цінність даного методу полягає в емпіриці даних, у верифікації функціональних цінностей громадських організацій. Проблема ж об'єктивності цих даних розрізняється фахівцями за допомогою певних інструментів, в рамках спеціалізованого застосування умови-водів індукції.

Дедуктивний метод слугує контрольним маневром дослідження для уточнення або перевірки достовірності індуктивних результатів. Вибравши для контролюного експерименту один із складових елементів, що формував цілісність прикінцевих індуктивних результатів, можна отримати підтвердження або ж заперечення їх правильності. Під час нашого дослідження ми використали цей дослідницький приклад в поєднанні з методом конкретних ситуацій (case study) з метою аналізу впливовості регіональних громадських організацій на

вирішення проблем місцевого значення.

Пропонована дослідницька робота за своїм характером спрямована на поширення отриманих результатів на найближчу перспективу, тобто на оптимізацію державної політики й майбутнє розвитку системи громадських організацій в Україні, а отже екстраполяції даних на основі відповідних припущень та гіпотез. Це є формат короткострокового прогностичного підходу, який базується на цілком реальних і ймовірних даних.

Відповідно, сучасні дослідження в царині державного управління важко уявити без *методу моделювання*. Його характерною ознакою є творча новизна, відтворення нових властивостей досліджуваного об'єкту в перспективному конструкті або новій моделі. У нашій роботі конструкт форми взаємного сприяння інституцій держави і суспільства є авторською розробкою. Нами також змодельовано «піраміду інституціональної єдності» та інші авторські розробки, які подаються як дослідницькі пропозиції оптимізації державної політики сприяння розвитку громадських організацій в Україні на сучасному етапі розвитку держави. Розроблені моделі слугують одночасно і експериментальним майданчиком для подальшого вдосконалення системи державного управління, оптимізації взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад та громадських організацій.

Важливо усвідомлювати, що дані конструкти визрівають при аналізі конкретних суспільно-політичних ситуацій, а причинно-наслідкові моделі, які їх продовжують, фіксують об'єктивні зв'язки та взаємодії як між різними соціальними явищами загалом, так і окремими інституціями держави і суспільства, зокрема. Виходячи з цього, метод моделювання є одним із найважливіших проявів практичного вираження дослідження оптимізації багатоманітності державної політики і його використання не повинне вступати в принципове протиріччя з основною метою дослідження.

Отже, опрацьована система методологічних літи основні напрями оптимізації державної підходів, які ми враховуємо в даному дослі- політики сприяння розвитку громадських орга- дженні, сприяє розкриттю базових його положень та наукових припущенень і дозволяє окрес- нізацій в Україні.

Джерела:

1. Анализ социальных процессов. Центр управления финансами: Center-YF. 2019. URL: <https://center-yf.ru/data/Marketologu/analiz-socialnyh-processov.php>
2. Блауберг И. В., Садовский В. Н., Юдин Э. Г. Системный подход: предпосылки, проблемы, трудности. М.: Знание, 1969. 48 с.
3. Боловинцев Ю. А. Системный подход к исследованию планирования стратегической деятельности организации. Современная наука: Серия «Экономика и Право». № 11 – 12. 2015. VIP Studio. Info. URL: <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/ru---ep15-11/1803-a>.
4. Гудков П.А. Методы сравнительного анализа: Учеб. пособие. Пенза: Изд-во Пенз. гос. ун-та, 2008. С. 3 – 4.
5. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія / В. М. Князєв, І. Ф. Надольний, В. Д. Бакуменко та ін. К.: Вид-во НАДУ – Міленіум, 2003. 320 с.
6. Дюверже М. Политические институты и конституционное право. Антология мировой политической мысли. В 5 т. Т. 2: Зарубежная политическая мысль. XX в. / Нац. общество.-науч. фонд. Акад. полит. наук; Руководитель проекта Г. Ю. Семегин и др.; Ред._науч. совет: пред. совета Г.Ю. Семегин и др. М.: Мысль, 1997. С. 644.
7. Загороднюк А. С. Проблеми англо-українського юридичного перекладу латинізму «institution» (на матеріалі «Звіту громадського моніторингу виконання порядку денного Асоціації Україна-ЄС»). Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 55. 2015. С. 96 – 98. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2015/n55/36.pdf>
8. Ільченко Н.М. Методология дослідження проблем державного управління: інституціональний підхід. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 1 (39). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-1/doc/1/06.pdf>.
9. Іншаков О. В., Фролов Д. П. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів. Економічна теорія. 2011. № 1. С. 52 – 62.
10. Кармазіна М., Шурбована О. «Інститут» та «інституція»: проблема розрізнення понять. Політичний менеджмент. 2006. № 4. С. 10 – 19. URL: <http://dspace.nbuvg.gov.ua/handle/123456789/9611>.
11. Князев В.М., Надольний И.Ф., Бакуменко В.Д. та ін. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія. К.: Вид-во НАДУ – Міленіум, 2003. 320 с.
12. Колодій А. Ф. Неоінституціалізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях. Вісник Львівського ун-ту. Сер.: філософсько-політологічні студії. 2010. № 1. С. 60 – 69.
13. Лавриненко В.Н. Метод социальной диалектики в политических исследованиях. Знание. Понимание. Умение. 2012. № 4. С. 324 – 326.
14. Лозинська Т. М. До проблеми вживання термінів «інститут» і «інституція» в контексті інституціонального аналізу. Бізнес інформ. 2014. № 7. С. 8 – 13.